

ТРУДОВИ РЕСУРСИ, ЗАЕТОСТ И БЕЗРАБОТИЦА

МЕЖДИНЕН ДОКЛАД С АНАЛИЗ И
ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
АПРИЛ 2014

Междинният доклад за рисковете, свързани с човешките ресурси, анализира процесите единствено, за да изясни перспективите, без да ги оценява положително или отрицателно. При изготвянето му, безпристрастно и с респект към фактите, са взети всички мерки за осигуряване на обективна и точна информация, а данните, анализите и мненията са базирани на посочените източници по начина и обхвата, изложен в доклада. Анализът и прогнозата не изразяват политически пристрастия; не дават аргументи за ползата или за вредата от нея.

Авторите не носят отговорност за информация и материали, изхождащи от други източници и не носят пряка или косвена отговорност за неточно, непълно и превратно използване на информацията, представена в доклада. Без тяхното изрично писмено съгласие съдържанието на доклада не може да бъде променяно, преработвано, приспособявано, допълвано или от него да се изработват производни материали; не може да се цитира, освен за изследователски и учебни цели - докладът не е част от публичния, а от академичния дебат. За нанесените вреди се носи съответна имуществена отговорност.

Резюме

Докладът изследва вторичните рискове в областта на трудовите ресурси, заетостта и безработицата, като резултат от всепризнатата и задълбочаваща се демографска криза в България. В него се оценяват рисковете, обстоятелства и отражението на рисковете върху Пролетната макроикономическа прогноза на МФ¹ и върху постигането на част от поставените национални цели в рамките на „Европа 2020 г“.²

Докладът въвежда темата: анализира целия периода 2008 – 2013 г, като за последната година се проследява динамиката по тримесечия, когато е налична информация.

Целта е да се изведат профилите на рисковете в областта на трудовите ресурси, заетостта и безработицата и най-острите прояви на кризата и да се даде една обобщена оценка на правителствените политики (или да се отбележи отсъствието на такива), като се предложат коригиращи мерки за преодоляване или смекчаване на тази криза.

Предлага се синтетичен показател „Икономически активно и заето население“, за да се оцени равнището на кризата в оползотворяването на човешкия капитал на страната.

Количествени и качествени измерения на населението в трудоспособна възраст

Намалява трудовият потенциал на нацията. Количествените изменения в броя и относителния дял на населението в трудоспособна възраст зависят от естествения и механичния прираст (намаление) на населението, от динамиката във възрастовата му структура, от законовите промени във възрастта за пенсиониране.

По данни от последните две преброявания на населението за периода 2001 – 2011 г., лицата в трудоспособна възраст са намалели несъществено – от 4 581 985 на 4 576 904 души. Като относителен дял те са нараснали от 57.8% на 62.2%, главно поради повишаване на пенсионната възраст съответно с 5 години за жените и 3 години за мъжете. По-голямата част от населението в трудоспособна възраст живее в градовете – 75.8%, а в селата – 24.2%. Делът на градското население в трудоспособна възраст е 65.0%, на селското – 54.8%.

Данните за населението в трудоспособна възраст от преброяването през 2011 г. трябва да се приемат с известна условност: на 157 858 непреброени, но с настоящ адрес в страната и с данни за трудова заетост или записани в учебно заведение, „служебно“ са определени образование, икономически статут, етническа принадлежност, вероизповедание и други признаци; по същия начин е постъпено и с 9 424 деца под 5-годишна възраст. Освен това, всички непреброени са определени като едночленни домакинства. Това изкривява съществено данните в определени административни области и създава проблеми при извадковите статистически изследвания, в т.ч. и наблюдението на работната сила. Съмнения будят и оценките за намалението на населението със 175 хил. души в резултат на миграция (131 хил. – 306 хил.). Получената информация на огледален принцип от статистическите институции на други държави на ЕС показва, че броят на емигриралите българи, особено след 2007 г. е много по-голям.³

По данни на текущата демографска статистика към 31.12.2013 г. населението в трудоспособна възраст е 4 472 хил. души. Спрямо февруари 2011 г. то е намаляло с повече от 100 хил. души, а спрямо края на 2012 г. – с 33 хил. души. Като относителен дял в края на 2013 г. населението в трудоспособна възраст е 61.7%, като спрямо 01.02.2011 г. е регистрирано намаление с 0.5 процентни пункта, въпреки че през този период пенсионната възраст бе повишена с 8 месеца.

Негативната тенденция в трудоспособното население ясно личи от динамиката на *коефициента на демографско заместване*. Расте и натоварването на осигуряващите се по издръжката на нетрудоспособните лица, измерени чрез *общия коефициент на зависимост*⁴ и *коефициента на възрастова зависимост*⁵. (Вж. таблица 1). Докато през 2001 г. всеки 100 души, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 124 души, влизащи в трудоспособна възраст, то през последните години тенденцията се обръща. През 2013 г. заместващите са 62 на 100. Тази тенденция ще продължи още по-интензивно в следващите години.

Таблица 1. Коефициенти на демографско заместване и на зависимост

Показатели	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Население в трудоспособна възраст (хил.)	4807	4773	4705	4576	4505	4472
В процент спрямо общия брой	63.2	63.1	62.7	61.7	61.8	61.7
Коефициент на демографско заместване (%)	91	82	74	70	64	62
Общ коефициент на зависимост (%)	44.6	45.1	46.0	47.5	48.7	50.0
Коефициент на възрастова зависимост (%)	25.2	25.4	25.9	27.8	28.5	31.7

Източник: НСИ – данни от текущата демографска статистика. Данните за 2011 г. са ревизирани съобразно информацията от преброяването на населението.

Коефициентите на демографско заместване са неравномерно разпределени в страната: най-благоприятни са за областите Сливен – 78, Търговище и Пазарджик – по 71, а най-неблагоприятни за област Габрово – 46. Негативна е тенденцията и при коефициентите, съизмерващи зависимото и независимото население – в края на 2013 г. на 100 души в трудоспособна възраст се падат 50 зависими лица, докато през 2008 г. те са били 44.6.

Вътрешна ерозия на трудовия потенциал. Наред с действието на чисто демографските фактори (отрицателният естествен прираст и застаряването на населението), трудовите ресурси се „изтощават“ и в резултат на негативното миграционно салдо (включително временно работещите легално и нелегално в други страни), големият брой лица с увреждания в трудоспособна възраст, загубата на трудов потенциал поради временна неработоспособност. Сериозен проблем е и фактическото „изключване“ и/или „самоизключване“ на трудоспособно младо население (проблемът NEET), голяма част от ромите, поради неграмотност, липса на професионални умения и дори сегрегация.

Външната емиграция е основен риск за неотчетеното от НСИ намаляване на трудовите ресурси – основната част от емигриралите са в трудоспособна възраст. Формите на емиграция се разнообразяват след отпадането на ограниченията за заетост на български граждани от всички страни на ЕС от 1.01.2014 г. – те могат да мигрират, без

да се променят гражданството си; да бъдат „командирвани“, при което се осигуряват социално по българския закон; да намират сезонна работа; да бъдат наемани нелегално.

Трайната и временната неработоспособност е следващият по сила риск за намаляване на трудовия потенциал на страната. Броят на лицата в трудоспособна възраст с инвалидна пенсия е около 260 хил. души, като почти 200 хил. от тях не работят или са се самоизключили от икономическа активност. Средногодишно един осигурен е около 6 дни във временна неработоспособност поради болест, а общите разходи за обезщетения са над 300 млн. лева. За страната броят на дните във временна неработоспособност поради общо заболяване в периода 2008 – 2013 година е около 14 млн. човекодни, които се равняват на близо 2 млрд. лева не произведена брутна добавена стойност.

Бедността, социалната изолация и обезкуражеността на голяма част от населението в трудоспособна възраст е следващият риск за ерозията в трудовия потенциал. В Доклада за механизма за предупреждение на ЕК за Българи за 2014 г. се констатира, че „през последните години се увеличила бедността и социалната изолация, а делът на неработещите, неучащите и необучаващи се млади хора е най-висок в ЕС“.⁶ По данни от този доклад, младежката безработица е 28.1% (ръст 13 процентни пункта за последните три години), а делът на младежите, които са неработещи, неучещи и необучаващи се е 21.5% (ръст от 2 процентни пункта през последните три години).⁷ Делът на лицата, изложени на риск от бедност или социална изолация, също е най-висок – 49.3% от цялото население.

Структурни несъответствия между качеството на трудовите ресурси и краткосрочните и средносрочните цели. Качествените характеристики на населението в трудоспособна възраст се определят от образователното му равнище и участието в различни обучения и квалификации.

По данни от наблюдението на работната сила, образователната структура на населението във възрастовата група 25 – 64 навършени години е както следва: висше образование – 25.6%; средно образование – 56.3%, в т.ч. с придобита професионална квалификация – 36.3%; основно – 14.4%; начално и по-ниско – 3.7%.

Нетните коефициенти на записване на населението на възраст 19 – 23 години нараства между учебната 2007/2008 и 2011/2012 от 36.3% на 43.1%. За началното образование и основното образование този коефициент е с тенденция на намаление – съответно от 97.8% и 83.7% през 2007/2008 уч.г. на 95.4% и 81.0% през 2012/2013 уч.г. За средното образование коефициентът на записване на населението нараства от 78.3% на 82.1% за същия период. Същевременно процентът на отпадналите от образователната система за периода 2008 - 2013 г. се движи в границите 2.4% – 2.7%. Като се сравнят двата показателя, ясно личи, че освен отпаднали, имаме и много висок процент на деца, които въобще не са се записали в училищата. Данните от наблюдението на работната сила също потвърждават една много по-висока степен на ранно напускане на образователната система – средно за периода 2008 – 2014 г. – 13.0%.

Данните от преброяването също сочат ниско участие във формално образование и обучение или неформално обучение – средно 26%.⁸ Последните две години има известно подобрене на включването на трудоспособното население в различни форми

на обучение със средства от ОП „Човешки ресурси“. Все още има формално отношение към „обучение през целия живот“, което е вътрешен риск с дългосрочни негативни последици.

Количествени и качествени измерения на заетостта и безработицата

Намалява икономическата активност на населението. Работната сила (икономически активните лица = заети + безработни) са лицата на 15 и повече навършени години, които влагат или предлагат своя труд на трудовия пазар. Динамиката на работната сила и на икономически неактивното население показва ясна тенденцията на намаление на работната сила в периода 2008 – 2013 г. Работната сила намалява от 3 504.7 на 3 317.6 хиляди, а икономически неактивното население – по-слабо от 1 664.7 хиляди (67.8%) на 1 517 хиляди (68.6%).⁹

Икономическата активност на населението на 15 – 64 навършени години силно варира по пол, местоживеене и степен на образование.¹⁰ Тенденцията на намаление на работната сила остава обаче изцяло негативна за работната сила в селата (намаление със 120 хил. души), за мъжете (намаление със 114 хил. души), за младежката възрастова група от 15 – 24 г. (намаление с 53 хил. души). Работната сила намалява и при средните възрастови групи 35 – 44 години (с 90 хил. души) и 45 – 54 години (със 120 хил. души), както и при лицата с придобита професионална квалификация и при тези с основно и по-ниско образование. Увеличение на работната сила има при лицата с висше образование – от 877 хил. души през 2008 г. на 889.5 хил. души през 2012 г. Работната сила при лицата на 65 и повече години е намаляла от 55.7 хил. на 40.4 хил. души, макар че НОИ посочва данни за около 100 хил. души работещи пенсионери.

Заетостта намалява, безработицата расте. Коефициентът на заетост намалява от 64.0% през 2008 г. на 58.4% през 2011 г. и леко се покачва до 59.5% през 2013 г. Безработицата нараства повече от два пъти – от 5.7% през 2008 г. до 13.0% през 2013 г. За същия период при мъжете намалението на заетостта е от 68.5% на 62.1%, а при жените от 59.5% на 56.8%. При почти еднакви нива на безработица за двата пола през 2008 г. (мъже – 5.6% и жени – 5.8%), през 2013 г. безработицата при мъжете достига 14.1%, а при жените – 11.9%.

Годишните данни от наблюдението на работната сила и на Агенцията по заетостта (АЗ) показват, че заетостта и безработицата се характеризират с големи различия по местоживеене (град – село), по пол, по възраст и по степен на образование през целия период, като през 2013 г. тези различия в повечето случаи остават значителни (въпреки някои политики на правителството) и това усилва риска от социална криза:

- по местоживеене различията в коефициента на заетост е 12.8 процентни пункта (п.п.), а в коефициента на безработица – 7 п.п.; по административни райони разликата в коефициентите на безработица е 9 п.п.;
- по административни области различията са много по-големи, като в три области (Шумен, Смолян и Разград) безработицата е над 20 %;
- по пол различията в коефициента на заетост са 5.3 п.п., а при безработицата –

2.2 п.п.;

- по степен на образование – разликата на заетостта между висшестите и лицата с основно и по-ниско образование е 63.2 п.п., а при безработицата – 41.1 п.п.;
- младежката безработица (възрастова група 15 – 24 години) нараства от 12.7% през 2008 г. на 28.4% през 2013 г.
- по данни на АЗ, нивото на безработица на лицата с основно образование е 27%, а при тези с начално и по-ниско – 47.9%; дългосрочно безработните през 2013 г. са 250300 души (57%) от всички безработни.

По предварителни данни от текущата статистика, зетите лица през 2013 г. са 3 422 хил. души или с 10.5% (близо 400 хил. души по-малко в сравнение с 2008 г.). Наблюдава се тенденция на забавяне на скоростта на намаление на заетостта от 3.9% през 2010 г. на 0.4% през 2013. Тенденцията може да се пречупи, защото през 2013 г. вече се наблюдава по-тясна връзка между нарастването на новосъздадената стойност в отраслите и нарастването на заетостта в тях. Растеж на заетостта се наблюдава в аграрния сектор, ИКТ, професионални дейности и научни изследвания (нарастват между 2 и 4%). Продължава намалението на заетостта в промишлеността (-2.8%), строителството, търговията и туризма.

Оборотът на наетите и напусналите работа леко се ускорява – през 2013 г. средногодишният брой на приетите на работа е 3.2% при 3.0% през 2012 г. от средногодишния брой на зетите, а този на напусналите е 3.3% в последните две години. Почти 1/3 от този оборот се дължи на отраслите със сезонна заетост и на използваните гъвкави форми на заетост.

Лек спад на безработицата и по-широк обхват на безработните в активни мерки на пазара на труда през 2013 г. Административната статистика на АЗ¹¹ отчита средногодишна безработица 11.3% (средномесечен брой 371 хил. души) или намаление с около 1.1 процентни пункта по-малко спрямо 2012 г. Само 1/4 от новорегистрираните безработни са от съкращения, а останалата част се дължи на активизацията на обезкуражените, които се регистрират в бюрата по труда, поради изрични изисквания на програмите и мерките на заетостта. Според годишния доклад на АЗ, през 2012 г. 13.7% от дълготрайно безработните са включени в инициативи на активните мерки по заетостта, а през 2013 г. – около 30%, с цел приобщаване към пазара на труда. Разходите за активна политика на пазара на труда през 2013 г. са 546 млн. лева, в това число 462 млн. лева от ЕС и 84 млн. лева от държавния бюджет. Осъществените политики водят до временно намаляване на социалното напрежение, но едва ли е най-добрата мярка, поради трайното оставане на по-голямата част от тези хора във вторичния пазар на труда. По данни на НОИ (поискани от ЛУР) през периода 2010 – 2013 година по две от програмите за заетост 62 499 безработни са участвали повече от един път, в това число 43 997 души са участвали два пъти, 12 427 души – три пъти, 4 440 души – четири пъти и 1 635 души – пет пъти. Реално близо 50% от безработните са били включвани повече от един път за един кратък период от време. Това е доказателство за сегментацията на пазара с участието на държавата и за почти невъзможен преход от вторичния към първичния пазар за една голяма част от работната сила.

Криза и рискове за трудовите ресурси

Кризата на трудовите ресурси се разкрива от негативните тенденции в основните синтетични показатели (броят на населението в трудоспособна възраст, броят на икономически активното население (заети и безработни), както и в аналитичните показатели, характеризиращи качеството на трудовия потенциал на нацията и неговата реализация чрез заетост. Интензитетът на проявление на тази криза (главно при някои от аналитичните показатели) в последната година се забавя, но категорично не може да се говори за достигане до повратна точка.

Кризата потвърждават изключително високите стойности на българския показател „Индекс на демографска уязвимост“ в изследване на ЕК.¹² Според направената оценка на ниво NUTS II за 268 региона на ЕС с най-висока степен на демографска уязвимост (оценка 100–възможно най-лошата), е българският Северозападен район, останалите райони имат следните оценки: Северен централен – 70; Южен централен – 58; Югоизточен – 54; Североизточен – 52; Югозападен – 35.

Кризата поражда следните вторични рискове:

Първият е намаляване на хората в трудоспособна възраст, поради намаляването на населението и неговото застаряване, водещ до продължаващ спад на коефициента на демографско заместване. Този риск има дългосрочен и дълготраен характер и налага дълбоки структурни реформи не само в областта на труда, но и в здравеопазването, социалното осигуряване и образованието.

Вторият е намаляването на трудовия потенциал на нацията, поради спада на раждаемостта, емиграцията, трайни увреждания, временната нетрудоспособност, социалната изолация и лишения, поради бедност, неграмотност или етническа принадлежност. С изключение на раждаемостта, останалите фактори са управляеми и противодействието им може да постигне ефект.

Третият е ограничаването на възможностите за икономически растеж, поради недостиг на трудови ресурси. Целта на правителството да разкрие до края на мандата си 250 хил. нови работни места чрез по-висока инвестиционна активност, нарастване на вътрешното потребление, както и чрез реиндустриализация (разбирана като съживяване на стари фалирала предприятия) ще срещне сериозни ограничения на недостига на подходящи трудови ресурси. Това в много голяма степен важи и за целите за постепенно увеличение на заетостта и намаление на безработицата до 10.9% от последната прогноза на МФ.

Четвъртият поставя под въпрос постигането на икономически растеж чрез иновации и по-висока производителност на труда. У нас постигането на целта в програмата „Европа 2020“ за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж ще бъде силно затруднено от качествените характеристики на човешкия фактор. Все по-интензивна е емиграцията на специалисти – учени и преподаватели, лекари и медицински сестри, IT специалисти, архитекти, инженери, квалифицирани работници. Тя се стимулира от търсенето на специалисти в развитите страни на ЕС, отсъствието на възможности за трудова реализация у нас, от огромните разлики в заплащането, в условията на труд и в перспективите за растеж.

Петият е сравнително ниското образователно равнище на трудовите ресурси и все още формалното отношение към концепцията „Обучение през целия живот“, които водят до качествена ерозия на трудовия потенциал с дългосрочни негативни последици.

Шестият е неравномерното разпределение на трудовите ресурси на територията на страната, което ще доведе до извеждане от икономически оборот на капиталови активи, вкл. земя, а слабо развитата инфраструктура ограничава възможностите за инициатива и „атомизира“ икономиката в тези райони.

Седмият е тенденцията към постоянно нарастване на общата и възрастовата (на 65 и повече години) зависимост на населението. Създават се очаквания за нарастване на данъчния товар и осигурителните вноски на заетите; има риск от нарастване на участието на пенсионерите изцяло или частично в различни форми на нерегламентирана заетост, както и, от друга страна, за склонност към емиграция на младите. Този риск допълнително ще подрие доверието в осигурителната система и ще доведе до нови по-големи дефицити на бюджета на ДОО.

Осмият са големите различия в коефициентите на икономическа активност, заетост и безработица по пол, местоживееене и най-вече по възраст и образователно равнище. Те показват много ниска степен на използване на трудовия потенциал на определени групи от населението, с всички произтичащи от това заплахи за задълбочаване на социалната криза.

Противодействащи политики по управлението на кризата и рисковете – обобщаващ показател за оценка на ефекта

Провежданите от последните три правителства политики по управлението на кризата и рисковете за трудовите ресурси – заетостта и безработицата, се характеризират с фрагментарност и непоследователност. Това се дължи както на ограничените финансови ресурси, така и на смяната на приоритетите в резултат на различните идеологически платформи, върху които се разработват правителствените програми и годишните бюджети като основен инструмент за тяхната реализация. Опитите за програмно бюджетирание засега са само едно добро пожелание. Конкретните политики по преодоляване на голяма част от посочените кризисни моменти формално са обединени в Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България 2012 – 2030 г. (актуализирана). Приложението им обаче среща много ограничения и засега ефектите отсъстват.

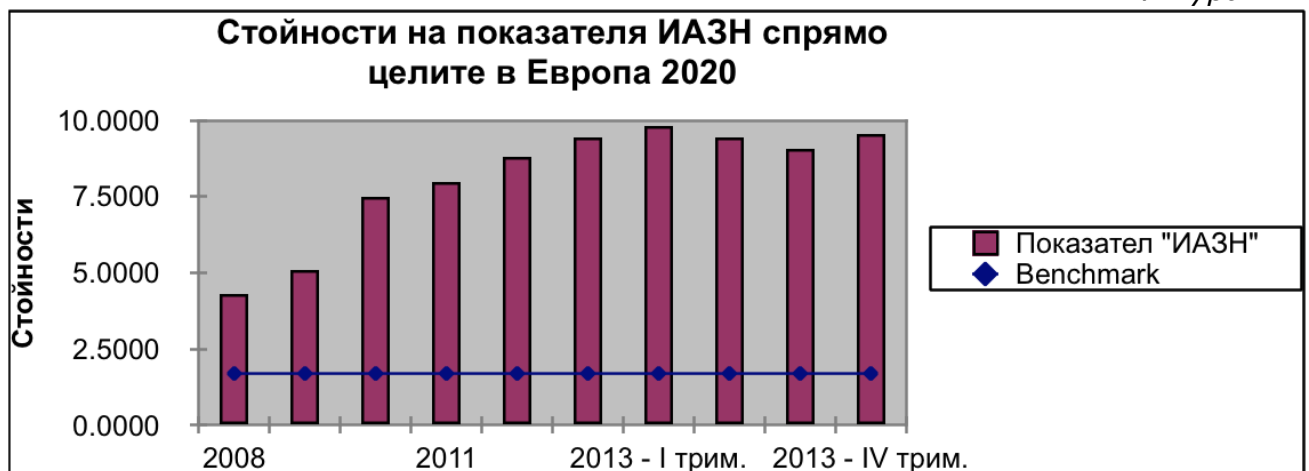
Липсва съвременен интерактивен модел за управление на такава дълбока и интензивно протичаща криза като демографската с нейните вторични ефекти върху трудовите ресурси, заетостта и безработицата, здравеопазването, социалното осигуряване и образованието. В него подробно трябва да се изведат всички рискови обстоятелства (външни и вътрешни), които възпрепятстват постигането на целите, политиките за тяхното ограничаване, коригиращите действия, хоризонтът на тези политики, тяхното финансово, информационно, институционално и кадрово осигуряване и система за оценка и контрол. Разкритите профили на кризата в областта на трудовите ресурси, заетостта и безработицата в предходните три параграфа показват и акцентите, върху които трябва да се насочат конкретните противодействащи политики.

За всяка от конкретните политики трябва да се разработят обобщаващи интегрални показатели за оценка на ефекта от тяхното приложение. Един такъв подобен инструмент за оценка на политиките в областта на насърчаване на икономическата активност, заетостта и безработицата е обобщаващият показател „Икономически активно и заето население“. Той изразява връзката между трудовите ресурси, заетостта и безработицата и е силно чувствителен към различните възможни комбинации от съставляващите го индикатори. Този обобщен показател е конструиран за целите на докладите „Ранно алармиране“, разработвани за българското правителство в периода 1998 – 2001 г. по инициатива на UNDP.

Показателят „Икономически активно и заето население“ (на възраст 15 – 64 г.) се изчислява по следния начин: $\frac{1}{2}$ от коефициента на икономическа активност на лицата минус $[\frac{1}{2}$ от коефициента на заетост на лицата + (1 минус съотношението между неактивното население и работната сила)]. Когато цялото население над 15 години или населението в трудоспособна възраст е икономически активно и всички са заети, показателят е равен на 1. Теоретично най-неблагоприятната стойност на показателя е 51 – ситуация, при която всички лица на възраст над 15 години или във възрастовата група 15 – 64 години са икономически активни, но всички са безработни. Затова колкото по-висока е стойността на този показател, толкова повече се отдалечаваме от модела „Икономически активно и заето население“.

Стойностите на показателя „Икономически активно и заето население“ за периода 2008 – 2013 г. са представени на фигура 1.

Фигура 1

Изчислена е също една целева стойност (benchmark), като са заложили параметри от правителствената програма и някои от националните цели в програмата „Европа 2020“, а именно коефициент на заетост 76%, работна сила 3 700 хил. души и икономически неактивно население 1 100 хил. души във възрастовата група 15 и повече години. Като резерв за увеличението на трудовите ресурси и икономически активните лица в тази целева стойност се предвижда намаляване дела на сивата икономика, плавно увеличаване на пенсионната възраст, ограничаване на ранното пенсиониране и инвалидните пенсии, интегрирането на имигрантите, повишаване на икономическата активност чрез намаляване на обезкуражените лица, включително по-висока степен на участие на ромското население.

Динамиката в стойностите на този обобщаващ индикатор ясно показва отдалечаването от целта за висока икономическа активност и заетост на населението през целия период и лекото подобрене в икономическата активност и заетостта през второто и третото тримесечие на 2013 г., последвано от ново влошаване през четвъртото тримесечие.

БЕЛЕЖКИ

¹ Пролетна макроикономическа прогноза, МФ – дирекция „Икономическа и финансова политика“, март 2014 г.

² Цел 1 предвижда равнището на заетостта на мъжете и жените на възраст между 15 – 64 години, включително чрез по-високо участие на младежите, по-възрастните лица и нискоквалифицираните работници, както и чрез по-добро интегриране на легалните имигранти до 2020 г. да достигне 76 % (при цел общо за ЕС – 75%). Цел 4 предвижда делът на преждевременно напусналите образователната система да намалее на 11% (при цел общо за ЕС 10%) и делът на 30 – 34 годишните със завършено висше образование да достигне 36% (при цел общо на ЕС 40%).

³ Доклад за качеството на метаданните, преброяване 2011 (Guidelines for the compilation of metadata and quality reporting for the 2011 population and housing census, Eurostat, unit 2 Census team, 28 October 2013.

⁴ Общият коефициент на зависимост показва броя на лицата от населението в «зависимите» възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години).

⁵ Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението на 65 и повече навършени години на 100 лица от населението в трудоспособна възраст (15 – 64 години).

⁶ Доклад за механизма за предупреждение 2014, Брюксел, 13.11.2013 г. COM(2013)790, final

⁷ Вж. също и Докладът групата NEET – www.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1254.htm

⁸ По възрастови групи участието е както следва: 25 – 34 г. – 31%; 35 – 54 г. – 29.1%; 55 – 64 г. – 15.1%. По степен на образование участието е: основно и по-ниско образование – 12.3%; средно образование – 24.8%; висше образование – 40.1%. По трудов статус участието е: заети – 38.4%; безработни – 5.3%; икономически неактивни – 4.7%. Данните от наблюдението на работната сила пък посочват, че само 1.2% от населението във възрастовата група 25–64 години участват в образование и обучение.

⁹ Източник: НСИ - Наблюдение на работната сила – годишни данни.

¹⁰ За мъжете коефициентът на икономическа активност намалява от 72.5% през 2008 г. на 72.2% през 2013 г. При жените имаме леко покачване от 63.1% през 2008 г. на 64.5% през 2013 г. По местоживееене разликата в икономическата активност между града и селото е почти 10 процентни пункта в полза на градовете. По степен на образование през 2013 г. икономическата активност е както следва: висше образование - 86.2% с тенденция на леко намаление спрямо 2008 г.; средно образование - 72.6% - намаление с 3.6 процентни пункта спрямо 2008 г.; основно образование - 41.2% - леко увеличение спрямо 2008 г.; начално образование - 33.6% - намаление с 1 процентен пункта спрямо 2008 г. Разликите в стойностите на този коефициент са най-големи по възрастови групи. За възрастовата група 15 - 24 години той е най-нисък (29.6% през 2013 г.), за възрастовата група 35 - 44 години - най-висок (86.7% през 2013 г.). Рязък спад (с тенденция към леко подобрене) на икономическата активност има при възрастовата група 55 - 64 години (48.7% през 2008 г. и 54.1% през 2013 г.). При лицата на 65 и повече години икономическата активност е много слаба (3.8% през 2008 г., спад до 2.9% през периода 2011 - 2012 г. и леко покачване на 3.5% през 2013 г.).

¹¹ Данните на АЗ за безработицата се различават от тези на наблюдението на работната сила поради различната методология. АЗ отчита само регистриралите се в бюрата по труда с оглед получаване на парични обезщетения, посредничество за намиране на работа, участие в програми за заетост и курсове за квалификация. При наблюдението на работната сила анкетираните лица сами се определят като безработни, без да се изисква регистрация в бюрата по труда. Именно затова по правило АЗ отчита по-малък брой безработни.

¹² Индексът на демографска уязвимост е разработен за първи път в документ на службите на ЕК и показва колко различна е степента, в която регионите са засегнати от демографските промени. Индексът се основава на приблизителната оценка за дела на хората на възраст на и над 65 години от общия брой на населението, дела на хората в трудоспособна възраст от общия брой на населението и намаляването на броя на населението през 2020 г. (Източник: Европейски парламент, Комисия по регионално развитие, 2011/0440/COD.

¹³ Източник: НСИ - изчислено по данни от наблюденията на работната сила (2008 - 2013 г.).